

JOAN F. MIRA



“Però, reconeixia el científic, la pregunta final és: i abans, què? Hi havia matèria, no n’hi havia?, hi havia uns altres universos prèviament concentrats en un punt?, hi havia temps i espai?, o no té ni tan sols sentit parlar d’abans’ ja que el temps va ser creat en el mateix instant? La idea és que, com que no ho podem saber, no en podem ni tan sols parlar. O siga que és un misteri: és inefable.”

L’escuma quàntica

Tal com jo sospitava fa temps, bona part de la física teòrica, i quasi tota l’astrofísica, la cosmologia i altres ciències dels límits, estan fetes a parts iguals de metafísica i de poesia. Això no és cap retret ni desconfiança en la profunda seriositat dels postulats que defensen, ni suspicàcia davant de la complexitat matemàtica, l’accelerador de partícules o el telescopi Hubble. Dir que són poesia i metafísica significa, per mi, un dels més grans elogis que puc fer a una branca del coneixement humà. El més gran de tots seria dir que són pura mística, i al pas que van em fa l’efecte que no tardaran a merèixer-lo. Sobretot si és veritat —que segurament deu ser-ho— tot el que explicava fa pocs dies, a la Poble Tornesa, el professor Ramon Lapiedra, ex-rector de la Universitat de València i eminent cosmòleg o astrofísic. Aprofitant que l’Institut d’Estudis Catalans organitza un seguit de conferències a les “comarques del nord” del País Valencià (a les del centre i del sud, encara no és possible), amb patrocini de la diputació i d’alguns ajuntaments i aprofitant que fa dos segles era baró de la Poble l’il·lustre senyor Faust Vallés, amant de l’astronomia i col·laborador en medicions històriques (per allà passa exactament el meridià 0, latitud de Greenwich), el professor Lapiedra va parlar una hora llarga sobre la creació de l’univers. No sé quina proporció de la nombrosa concurrència tenia un interès real pel tema còsmic o teològic, ni quants intel·lectuals i polítics entre els assistents van seguir el discurs com jo mateix, amb passió plena i dedicada: jo ho preguntava a l’entrada, “vostè ve per la creació?”, però no em va respondre adequadament ningú.

El meu amic Ramon Lapiedra va estar simplement magistral. I jo vaig acabar com el negre del sermó, “*con los pies fríos y la cabeza caliente*”, però amb més passió encara per la teologia i per la física. Vaig descobrir que l’electró, o l’spin dels electrons, no té prou realitat òptica per garantir-nos per endavant les mesures exactes que el cor demana i necessita, i el professor Lapiedra em va confessar després que els quarks tampoc no en tenen. Mala cosa, si volem superar els límits dels sistemes càdtics: si els poguérem superar, coneixeríem el futur de la història, i la llibertat humana quedaria considerablement tocada. Sembla que al tràfec entre neurones li passa una mica com al dels electrons: que no podem saber per endavant on ens porta, i açò deixa una mica de llibertat a l’esperit, que tampoc no se sap mai cap on ha de bufar. Però tot això, com afirmava el conferenciant, és bàsicament una intuïció, una sospita. Una sospita estètica, necessària, poètica. Com la “insuficient realitat òptica” és una sospita metafísica. La resta, vostès ja la deuen conèixer: reculem cap a l’instant fundacional de l’univers, i els entesos calculen les dimensions de l’esclafit inicial. Molt bé: l’univers començà, fa quinze mil milions d’anys, amb l’espètec d’un punt que era quasi no res però era tot. D’allà, o d’allò, venim vostès i jo, el cel i les estrelles i l’amor que les mou. Però, reconeixia el científic, la pregunta final és: i abans, què? Hi havia matèria, no n’hi havia?, hi havia uns altres universos prèviament concentrats en un punt?, hi havia temps i espai?, o no té ni tan sols sentit parlar d’abans’ ja que el temps va ser creat en el mateix instant? La idea és que, com que no ho podem saber, no en podem ni tan sols parlar. O siga, que és un misteri: és inefable. Els místics més místics afirmen que Déu és exactament no res: és el buit sense temps. De moment, sembla que, “abans” o “sempre”, o com en poguem dir amb paraules humanes, hi havia una “escuma quàntica”, bellíssima metàfora, que en prosa ignorant pot ser definida com “una realitat física sense espai ni temps”. Davant d’això, l’eternitat de Déu és pura transparència.